

Copyright foto

Een ander ras fokken dan de buurman heeft. Voor fokkers van zeldzame schapenrassen is dat vaak de uitdaging. Maar die fokkerij is niet altijd gemakkelijk. Bij zeldzame rassen bestaat de kans op inteelt. En dat is nou net de opdracht die stamboeken bij hun erkenning door het productschap krijgen: inteelt zo veel mogelijk vermijden.

Per ras twintig tot veertig rammen

Er bestaat een richtlijn om inteelt op populatieniveau te beteugelen: per ras per generatie twintig tot veertig rammen inzetten. Dat zegt Sipke Joost Hiemstra van het Centrum voor Genetische Bronnen Nederland. "Rammen zijn de beperkende factor", vertelt Hiemstra. "Dat is de crux. Bij koeien en paarden is dat precies zo. Daar ging het soms mis met stieren en hengsten die heel goed fokten. Ze zijn te veel gebruikt en door de sterke toename van inteelt komt er ineens een gebrek naar boven." In de schapenhouderij is er volgens de fokkerijexpert in het algemeen meer spreiding.

Maar waarom twintig tot veertig? Hiemstra: "Dat hebben we berekend. Als er helemaal niet wordt geselecteerd en ouderdieren vergelijkbare aantallen nakomelingen krijgen, dan zijn twintig rammen per generatie het minimum. Als er wel wordt geselecteerd en er een scheve verdeling van nakomelingen per ouderdier is, loopt de norm op naar veertig rammen."

Bij het stamboek van de Schoonebeeker en het Drents Heideschaap mag een ram in zijn leven maximaal honderd ooiën dekken. Zo staat het in het reglement. Zitten deze Nederlandse heiderassen dan in de gevarenzone? Is de inteelt te groot? "Nee", zegt voorzitter Gijsbert Six van het stamboek waar beide rassen onderdak hebben. "We zijn proactief bezig. We willen te veel inteelt voorkomen en de diversiteit behouden. Die norm is helemaal niet lastig. Er zijn genoeg bruikbare rammen." Lang niet alle rasorganisaties hanteren zo'n norm. Mogelijk is er niet genoeg aanleiding voor. Toch duiken ook bij schapen afwijkingen op doordat de verwantschap van de ouderdieren te groot is. De blindfactor bij Texelaars is zo'n eigenschap. En Swifters kregen enkele jaren geleden plotseling lammeren met kromme poten die terug te voeren waren op een ram. Desondanks staat de schapenfokkerij er niet om bekend stijf te staan van inteelt. In dat verband worden eerder koeien, paarden en zeker honden genoemd.

TEKST: JACQUES ENGELEN, FOTO'S: HENK RISWICK, RONALD HISSINK, DUO FOTO, JAN SIBON, TON KASTERMANS

Toch is waakzaamheid geboden. Niet voor niets let het Productschap Vee en Vlees op de mate van inteelt bij de erkenning van stamboeken. Sipke Joost Hiemstra van het Centrum voor Genetische Bronnen Nederland bij Wageningen UR maakt deel uit van een commissie van experts die het PVV adviseert: "Europese wetgeving schrijft voor dat erkende stamboeken rassen in stand moeten houden en/of verbeteren. Inteelt is dan riskant."

INTEELTNORM

Inteelt neemt altijd toe, want dat is normaal als je binnen een ras blijft. Zolang de gemiddelde inteelt van een populatie jaarlijks met niet meer dan een procent toeneemt, is het risico beperkt. Stamboeken die daarboven zitten, moeten beleid maken om dat percentage omlaag te krijgen. De rasorganisaties leveren hun gegevens over inteelt aan het productschap. Hiemstra mag over de cijfers niks zeggen, ze zijn vertrouwelijk. Het algemene beeld is volgens hem wisselend. "Een groot

aantal zit onder de 1%-norm per generatie. Daarmee is dus weinig aan de hand, al is het ook voor die stamboeken belangrijk de vinger aan de pols te houden. Maar er zijn eveneens rassen die boven de één procent zitten. Dat is te hoog."

Nog niet van alle rassen zijn de inteeltcoëfficiënten berekend. Bij de Vereniging van Speciale Schapenrassen is dat een hele klus, want daaronder vallen maar liefst 49 zeldzame rassen. VSS-voorzitter Jan van der Zanden: "Een paar rassen hebben we doorgerekend. We zitten nog goed." Volgens Van der Zanden is dat te danken aan importen. De VSS kent namelijk bijna alleen buitenlandse rassen, de meeste uit Groot-Brittannië, en om inteelt te voorkomen is nieuw bloed uit het buitenland nodig.

NIUW BLOED ZOEKEN

Nieuwe importdieren zoeken is een bewerkelijke klus, omdat ze scrapieresistent, dus dubbel-ARR, moeten zijn. Anders mogen ze ons land niet in. Van

der Zanden: "Dubbel-ARR is in Engeland geen prioriteit meer, de Britten doen er niks meer aan. Daardoor wordt het steeds moeilijker om dieren te vinden met dubbel-ARR. We hebben ze toch nodig. We willen vitale en gezonde schapenpopulaties. Dat kan alleen als je weinig inteelt hebt. Nu lopen we vast." De VSS-voorzitter heeft het probleem aangekaart bij het productschap.

De berekening van de inteeltcoëfficiënt bij een rasorganisatie gebeurt steeds voor alle geregistreerde dieren. Het cijfer zegt niets over de mate van inteelt op een fokbedrijf of over de combinatie van een ram en een ooi. Maar daarvoor ontwikkelt de VSS wel een computerprogramma. Van der Zanden: "Dan kan iedere fokker meteen de inteelt zien als hij twee dieren wil koppelen. Ook het stamboek van het Drents Heideschaap en de Schoonebeeker wil zo snel mogelijk zo'n programma. "Het is verbazingwekkend dat het er nog niet is voor schapen", zegt voorzitter Six. <<

Importeren is lastig

Als er één schapenfokker steeds tegen het probleem van bloedverversing aanloopt, is het Jan van Erp in het Zeeuwse Hoofdplaat. Op zijn bedrijf houdt hij meer dan dertig rassen, de meeste zijn zeldzaam. Zoals de North Ronaldsay.

De Ronaldsay is een klein, gehoord, primitief en zeer zeldzaam schaap van de Schotse Orkney-eilanden. Van Erp is de enige fokker ervan in ons land. Voor nieuw bloed is hij dus aangewezen op import. Van Erp importeert veel fokdieren, ook voor anderen. Het transport is geen probleem, de invoerregels eens te meer. "Het ministerie van EL&I eist dat ik alleen dubbel-ARR-dieren hiernaartoe haal. Maar die zijn er helemaal niet. De rest van de EU heeft geen eis voor scrapieresistentie. Waarom gooit Nederland die aparte regels erbovenop? Ik ben al een jaar bezig om ze van tafel te krijgen, maar het wil niet lukken." Hij zit nu vast met zijn veertien Ronaldsays. Volgens Van Erp kun je drie jaar intelen. "Een ram kan zijn dochters, kleindochters en achterkleindochters dekken, maar dan ben je uitgeboerd. Daarna krijg je zwakke en misvormde lammeren." Dit jaar deed hij toch weer een verwante ram bij de ooiën. "Ik kan ze toch niet leeg laten? Het ras is zo leuk. Ik verwacht dat veel ooiën gust zijn gebleven en ik reken op zwakke lammeren. Dat was afgelopen jaar ook al zo."

Met een van zijn andere zeer zeldzame rassen, de Balwen Welsh Mountain, is het beter gesteld. Daarvan lopen in Groot-

Copyright foto

JAN VAN ERP

Brittannië wel scrapieresistentie dieren. "Maar dan nog is het importeren een enorme klus", vertelt Van Erp. "Er komt een hele papierwinkel bij kijken. En je moet een goedgekeurde aanhanger hebben met koeling, gps, watervoorziening, enzovoorts. Ik heb er één. Voor een particulier is dat niet te doen." >>>

